

Nordslesvig i 1893.

Af Gustav Johannsen.

I Aaret 1893 valgtes der baade til den tyske Rigsdag og til den preussiske Landdag.

Nordslesvigerne havde derfor god Lejlighed til i samlet Flok at vise Ven og Fjende, at Danskheden i det gamle danske Kronland Sønderjylland trods nu snart tre Decenniers haarde Aandstryk hverken er knust eller tilintetgjort.

Forud for disse Valg holdt Nordslesvigerne ligesom Hærskue paa Skamlingsbanken.

Den 18. Maj 1893 var det et halvt Aarhundrede siden, at danske Mænd og Kvinder første Gang vare samlede til en stor national Fest paa Skamlingsbanken. Og ved denne Lejlighed var det, at den nordslesvigske Bondemand Laurids Skau første Gang offentlig traadte frem som Talsmand for det af sin egen Regering i national Henseende forurettede sønderjydske Folk.

Denne Dag skulde højtideligholdes, mente Nordslesvigerne, og da vi endnu altid skyldte den i Ulykkesaaret 1864 afdøde Fører Laurids Skau et synligt Tegn paa vor Taknemmelighed, saa blev der i Løbet af nogle faa Maaneder samlet saa mange frivillige Bidrag, at der ikke blot kunde rejses en smuk Mindestøtte for ham paa det Sted, hvor

han for 50 Aar siden selv havde slaaet sig til Ridder for den nationale Sag, men at der ogsaa længere hen paa Aaret kunde sættes en smuk Gravsten paa hans Gravsted paa Haderslev Kirkegaard.

I hened trè Tiaar var der ikke bleven holdt Fest paa Skamlingsbanken. Det patriotiske Selskab, der ejer Banken, havde ment, at der ikke burde holdes Fest paa dette, for den dansk-nationale Bevægelse i Sønderjylland saa minderige Sted, saalænge Nordslesvig staar under Fremmedherredømme. Men der er jo Forskel paa Fester, og den paatænkte skulde jo ikke være en Glædes- men en Mindefest.

Deltagelsen i Mindefesten den 18. Maj 1893 paa Skamlingsbanken var storartet, i enkelte Beretninger ansloges den fra 8—10,000 Personer. Sønderjyderne stillede naturligvis det største Antal Deltagere, men der var Folk tilstede fra hele Danmark, ogsaa de københavnske Studenter vare rigelig repræsenterede.

Denne Tilstrømning af Folk fra begge Sider af Grænsen, og den alvorsfulde Glæde, hvormed de mødtes, gav Festen sit rette Præg, og det følte af alle, at Statsgrænser ikke altid ere Folkegrænser.

Festtalerne holdtes af et Medlem af den danske Rigsdag, et tidligere Medlem af den slesvigske Stænderforsamling før 1864, en Broder til den hædrede afdøde, en yngre Repræsentant for den nordslesvigske Presse og af Nordslesvigs nuværende Repræsentant i den tyske Rigsdag.

Fortidsminderne fremdroges, Nutidsforholdene skildredes og Fremtidshaabet udtaltes i løftende Ord, saa de tusinde og atter tusinde Deltagere sent ville glemme den Dag.

Ved kejserligt Budskab af 6. Maj var den tyske Rigsdag bleven opløst og dens Medlemmer i Utide sendt hjem, fordi Majoriteten ikke vilde vedtage det af Forbundsregeringerne forelagte Lovforslag angaaende en ny betydelig Forøgelse af den tyske Hær.

Der blev udskrevet nye Valg til den 15. Juni, og nu viste de danske Sønderjyder paany, at Tiden hverken havde forandret deres Sindelag eller tyndet deres Rækker.

Paa de forskellige udmærket besøgte Vælgermøder, der gik forud for Valget, viste der sig allevegne en Stemning, der spaaede godt for Udfaldet af Valget, og paa selve Valgdagen kom Resultatet til at svare til Forventningen.

Ved Rigsdagsvalget i 1890 afgaves der i det hele taget 13,672 danske Stemmer, hvilket imod det forudgaaende Valg i 1887 var en Forøgelse af 1312, men den 15. Juni 1893 steg det samlede danske Stemmetal til 14,363. *)

Denne Fremgang i Stemmetal vakte naturligvis stor Glæde hos selve den trofaste nordslesvigske Befolkning og har en ikke liden Betydning for vor nationale Kamp. At se sig i Fremgang, opmuntrer og giver Mod, og Tallene tale et overbevisende Sprog, der ogsaa forstaas af mindre indviede.

I 1893 udløb den preussiske Landdags første femaarige Valgperiode, og der udskreves derfor Valgmandsvalg til den 31. Oktober og Valg af Deputerede til den 7. November.

Ved dette Valg, der er et Klassevalg, fremgaar det

---

*) Nærmere Detailler angaaende Rigsdagsvalget den 15. Juni 1893 findes i „Sønderjydske Aarbøger“ 1893. II. Hefte. Side 158.

endelige Resultat ikke af, hvormange Vælgere et Parti stiller i hele Valgkredsen, men beroer tillige paa, hvorvidt Partiets Vælgere ere saaledes repræsenterede i de tre Vælgerklasser, at de ogsaa paa den Maade kunne holde Overvægten. Her spille Formuesforholdene en betydelig Rolle.

Landdagsvalgkredsene ere ogsaa mindre end Rigsdagsvalgkredsene, og derfor har det danske Nordslesvig altid kunnet sende to Repræsentanter til den preussiske Landdag. Disse Repræsentanter vælges af Valgmændene, der ere valgte af Urvælgerne.

Den 7. November 1893 bleve de to danske Kandidater genvalgte med 283 Stemmer imod 276 i 1888. Ogsaa her viste der sig en glædelig Fremgang, thi om det end kun var 7 Stemmers Fremgang, saa maa det huskes, at det var 7 Valgmænds Stemmer. Men Fremgangen bliver endnu betydningsfuldere, naar man samtidig tager i Betragtning, at Tyskerne i samme Tidsrum have haft en Tilbagegang af 13 Valgmænd, thi i 1888 havde de 147 Valgmænd, og i 1893 kun 134. *)

Ogsaa den 7. November 1893 var en Sejrsdag for de danske Nordslesvigere, thi ogsaa den viste Fremgang i de kæmpendes Rækker og vidnede højt og tydeligt om trofast Udholdenhed og urokkeligt Haab til Fremtiden.

Det, der tynger haardest, men samtidig opildner mest under de ublide Kaar, hvorunder Nordslesvigerne leve, er Modersmaalets Forfølgelse og Tilsidesættelse paa alle Omraader.

---

*) Nærmere Detailler angaaende Landdagsvalget den 7. Novbr. 1893 findes i „Sønderjydske Aarbøger“ 1893. III. og IV. Hefte, Side 329.

Oprundet af dansk Æt, opdraget i dansk Aand og oplært i Fædrenes ældgamle nordiske Sprog, kan den nu ved Styret staaende Slægt slet ikke forstaa, at Undervisningen i Folkeskolerne ikke sker paa Dansk, paa Modersmaalet. Men endnu uforstaaeligere er det for den, at dens Arvtager, Ungdommen, ikke engang undervises i Modersmaalet.

At Magthaverne vilde gaa saa vidt i deres Germaniseringsværk, at jage Modersmaalet ud af Retssalen, af Forvaltningen, saa godt som ud af Folkeskolen, og stille sig truende ved Kirkedøren, det havde man fra Begyndelsen af næppe ventet. Men nu --?!

Der er imidlertid en saa stor Forskel imellem dansk og tysk Aandsliv, at Nordslesvigerne aldrig ville føle sig dragne henimod de tyske Kildevæld, hvorfra Næringen for tysk Aandsliv kommer. Derimod ville de altid føle sig uimodstaaelig dragne til de dansknordiske Væld, der strømme med de rette livsvækkende Vande, der ene og alene er den rette Næring ogsaa for den lille Gren af den gamle nordiske Stamme, der for Tiden med Magt holdes bøjet ind under den store Nabostamme. Og bliver Vejen til disse Kildevæld end møjsommelig og lang, Nordslesvigerne ville vedblive at vandre den, saa det altid skal kendes, hvor de høre hjemme.

Ogsaa i 1893 søgte Nordslesvigerne at opnaa om end kun en ringe Læmpelse i Modersmaalets Stilling i Folkeskolerne. Lægmandene blandt de nordslesvigske Medlemmer af Provinssynoden og deres Kolleger i Provstisynoderne og Synodcudvalgene havde atter indsendt en Petition til det preussiske Deputeretkammer, hvori de bade om, at Religionsundervisningen i de nordslesvigske Folke-

skoler maatte blive udelukkende meddelt paa Dansk, og at der maatte blive indført en tilstrækkelig Undervisning i det danske Sprog, mindst to Timer ugentlig.

For nu at faa bedre Lejlighed til at tage sig af denne Petition og det i samme indeholdte Andragende, stillede de nordslesvigske Deputerede et Forslag, hvis Indhold var i fuldkommen Overensstemmelse med Petitionen.

Den 27. Juni kom Forslaget og i Forbindelse med dette Petitionen til Forhandling i det preussiske Deputeretkammer.

I et udtømmende Foredrag udviklede den Deputerede Lassen, at Sprogreskriptet af 18. December 1888 ikke var i Overensstemmelse med de almindelig anerkendte pædagogiske Grund-Læresætninger, at det stred imod den ikke ophævede slesvigske Skolelov af 1814, stred imod Opfyldelsen af de Tilsagn, der vare givne Befolkningen ved Annexionen i 1867, og stillede sig i den skarpeste Opposition til den nordslesvigske Befolknings utvivlsomme Ret og Ønsker. Han holdt Reskriptet for at være en uretfærdig Forholdsregel, der vilde have de sørgeligste Følger i religiøs og moralsk Henseende.

Den polske Deputerede, Amtsretsraad Motty, talte varmt for Forslaget og fremhævede, at Nordslesvigerne egentlig ikke behøvede at bede og trygle om de Par Timer dansk Undervisning, thi de havde en ubestridelig Ret til at fordre denne Sprogundervisning. Han udviklede, at Forbeholdet i Pragfredens femte Artikel forpligter den preussiske Statsregering til at holde den slesvigske Almueskoleundervisning i Nordslesvig paa samme Standpunkt, som den var før Annexionen.

Ogsaa Centrumsmændene Gehejme - Overjustitsraad

Dr. jur. Rintelen og Amtsretsraad Letocha udtalte sig varmt for Forslaget og anbefalede det.

Den preussiske Regeringskommissær, Gehejmemaal Köpke, talte imod Andragendet. Hans Motiver vare meget svage, men fremsattes med den hos preussiske Regeringsraader ikke ukendte selvbevidste Sikkerhed ligeoverfor Minoriteter. Det tyske Sprog var ikke et fremmed Sprog for preussiske Undersaatter, altsaa heller ikke for Nordslesvigerne, mente han. Og han kunde heller ikke finde, at der forelaa Grund til en Forandring af de sproglige Bestemmelser for Undervisningen i de nordslesvigske Folkeskoler; det gik jo godt under de nu gældende Bestemmelser. Han sluttede med at anbefale Andragendets Forkastelse, og foreslog at affærdige Petitionen med Overgang til Dagsordenen. For disse Udtalelser høstede han Bifald særlig fra nationalliberal Side.

Forfatteren af disse Linier fik Ordet og beklagede, at Regeringskommissæren i sine Udtalelser havde tilkendegivet et saa ringe Kendskab til de virkelige Forhold i Nordslesvig, at han ikke engang vidste, at det tyske Sprog der er et fremmed Sprog for den overvældende Majoritet af de Folkeskolerne frekventerende Børn. Under Tilslutning fra en stor Del af Husets Medlemmer beklagede han endnu mere, at den preussiske Stat som en Kulturstat kunde taale, at der i Nordslesvig fandtes saadanne Undtagelsestilstande, som Andragendet og Petitionen vidnede om, og at Tyskerne, der saa ofte klage over deres Sprogs og Nationalitets Undertrykkelse i andre Lande, ikke øve Retfærdighed imod fremmede Nationaliteter indenfor eget Statsomraade.

Petitionsudvalget beskyldte han for slet ikke at have

forstaaet Petitionen, thi i sin Beretning havde det udtalt sig, som om der var andraget paa en Forøgelse af danske Sprogtimer, medens der baade i Andragendet og i Petitionen paa det tydeligste ikkun var Tale om Indførelse af danske Sprogtimer. Netop det var jo det unaturlige og i Kulturstaterne enestaaende, at Børnene fik Religionsundervisning paa Modersmaalet, men ikke bleve underviste i Modersmaalet.

Efter endt Debat stilledes først de Deputeredes Forslag til Afstemning. For Forslaget stemte sluttet: Centrum, Polakkerne og de Frisindede, imod: de konservative Partier og de Nationalliberale. Andragendet faldt. Med samme Majoritet besluttedes der angaaende Petitionen Overgang til Dagsordenen.

Men vilde Landdagen i sin Majoritet ikke støtte de nordslesvigske Deputeredes Forslag og den Petition, der var indsendt af Lægmandene blandt Nordslesvigs Medlemmer af Provinssynoden og Provstisynoderne, saa toge Nordslesvigerne selv fat paa at hjælpe de Unge frem, der ikke ved egne Midler kunde indhente den af Skolen forsømte Undervisning i Modersmaalet, og saadanne, der ønskede en videre Uddannelse paa Modersmaalet.

Den i Slutningen af 1892 dannede „Nordslesvigske Skoleforening“ begyndte sin Virksomhed i Aaret 1893. Den var nu bleven saa kraftig, at den kunde træde frem til Arbejde. Over 4000 Medlemmer talte Foreningen ved Aarets Slutning, og 356 Kredsformænd eller Tillidsmænd rundt omkring i det dansktalende Sønderjylland arbejde i Foreningens og altsaa i den nationale Sags Tjeneste. Over 200 unge Mennesker bleve hjulpede saaledes, at de kunde tilbringe Vinteren i Kongeriget, hvor de enten fra private

Hjem besøge en almindelig Skole eller frekventere en Fortsættelsesskole, en Højskole, en Sløjdscole, en Landboskole, eller en Realskole.

Det er som antydet kun ubemidlede eller mindre bemidlede Folks Børn, der blive hjulpede af Skoleforeningen. De bedre stillede Nordslesvigere sørge selv for, at deres Børn komme paa en til deres Evner passende Skole i Kongeriget, hvor de kan indhente det i de nordslesvigske Skoler forsømte og faa den rigtige Forstaaelse af og Sans for det Aandsliv, der rører sig i det frie danske Folk.

Skoleforeningens Gerning er en storartet Gerning. Den er et af de kraftigste Udslag af den nordslesvigske Folkevillie. Den bærer i sig selv Forjættelsen om Velsignelse for den lille trofaste Befolkning, og kræver Agtelse selv hos Modstanderne.

En alvorlig Bøjning henimod en Udtrædelse af Statskirken og Sammenslutning til frie Menigheder med selvvalgte Præster, saaledes som Grundtvigianerne allerede i længere Tid have haft to i Haderslev Vesteramt, gjorde sig ogsaa gældende i 1893 og synes at være i stadig Fremgang.

Ogsaa denne Bevægelse har det slemme Sprogreskript af 18. December 1888 tildels været med til at fremskynde, men mere dog de nordslesvigske Præsters usikre og famlende Optræden ligeoverfor den Fare, der i kirkelig Henseende er skabt ved nævnte Reskript.

Paa Synoderne indrømme saa godt som alle nordslesvigske Præster, at Sprogordningen af 18. December 1888 forhindrer, at Børnene af Folkeskolerne med fuld Forstaaelse og altsaa med det Udbytte, de burde have af den danske Religionsundervisning, kunne deltage i denne. Taler

man enkeltvis med de Herrer Præster, saa udtale de sig næsten alle meget bestemt for Indførelsen af danske Sprog-timer i Folkeskolerne, og end ikke faa ægte tysksindede nordslesvigske Præster have aabent i Tale og Skrift udtalt sig i den Retning. Men alvorlige Skridt for denne Sag, som kunde forjætte et godt Resultat, have de gode Herrer Præstemænd hidtil ikke formaaet at bestemme sig til eller kunnet blive enige om at foretage. Hvad Under da, at Befolkningen ikke tror paa, at det er Præsternes ramme Alvor med Indførelsen af danske Sprogtimer i de nordslesvigske Folkeskoler.

Et saadant Forhold imellem Sognepræsten og Sognefolkene fører til, at de blive fremmede for hinanden, og de alvorfulde blandt de sidste søge derfor andre Ledere og bedre Forhold. Ikke engang de ivrige pietistiske tyske Præster i Nordslesvig ville efter forskellige Tegn at dømme i Længden kunne holde det gaaende med et godt Kirkebesøg af og et godt Forhold til de større eller mindre Kredse i deres Sogne, der af nedarvet Sans for den offentlige Gudstjeneste, endnu hist og her fylde Kirkerne.

Nordslesvigerne føle, at Tyskerne ville knuse og om muligt tilintetgøre deres Nationalbevidsthed, og derfor er det gaaet op for dem, at det for dem gælder om at samle al den moralske Kraft og Styrke, de eje, for at kunne udvikle en uovervindelig Modstand. Det gaar mere og mere op for alle Nordslesvigerne, at de, for at bevare sig selv, uafladelig og paa alle Omraader maa værge sig imod det fremmede.

Nordslesvigerne føle sig tilsidesatte og behandlede som fremmede i den Stat, i hvilken de for Tiden ere Borgere

og maa opfylde de statsborgerlige Pligter. Og ogsaa dette har været medvirkende ved Udviklingen af den ubetingede Nationalitetsbevidsthed, der har ført til, at Nordslesvigerne fast og inderlig slutte sig saaledes sammen, at de blive mere og mere hærdede imod al fremmed Indflydelse.

Derfor blomster Foreningslivet i Nordslesvig som intet andet Steds, og derfor skabes fra Aar til Aar flere og flere Foredragsforeninger, i hvilke den lille Befolkning ved egne Kræfter søger at opdrage og udvikle sig selv, saa den kan holde Skridt med heldigere stillede og være forvisset om, at have gjort sin Pligt imod den opvoxende Slægt.

Tyskerne have ment og mene det vel endnu, at den tyske Folkeskole eller rettere den tyske Undervisning i de nordslesvigske Folkeskoler skal kunne gøre det af med den danske Folkebevidsthed i Nordslesvig, men hidtil have de dog kun den Erfaring — og den ville de fremdeles vinde — at dette er en stor Fejltagelse.

De unaturlige Forhold i Folkeskolen kunne skabe sørgelige Tilstande, men det er en Umulighed igennem dem at knuse eller tilintetgøre den nu engang saa almindelig vakte stærke Folkebevidsthed. Skolens Indflydelse paa Barnet ophæves af Modstanden i Hjemmet imod det forhadte System, ja vendes endogsaa til det modsatte.

Saaledes var Stillingen i Nordslesvig ved Aarets Slutning 1893.